

ACADEMIA ROMÂNĂ
ȘCOALA DE STUDII AVANSATE A ACADEMIEI ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
FĂNUȘ NEAGU – STUDIU MONOGRAFIC

Coordonator științific:

Acad. EUGEN SIMION

Doctorand:

VIOLETA-MONICA MARINESCU

București

2019

CUPRINS

INTRODUCERE	4
I. CRONOLOGIE. REPERE BIO-BIBLIOGRAFICE	14
I.1. Copilăria și satul natal (1932-1944).....	14
I.2. Anii de școală (1944-1954).....	20
I.3. Un tânăr povestitor (1954-1968).....	28
I.4. În lumea romanului (1968-1976).....	34
I.5. Frumosul nebun al scrisului (1976-1987).....	40
I.6. Scaunul unui prozator (1987-2001).....	47
I.7. Cu titlul de Academician (2001-2011).....	58
I.8. Receptare post-mortem.....	71
II. POETICA LUI FĂNUȘ NEAGU. STIL ȘI VIZIUNE	73
II.1. Stilul unui scriitor.....	73
II.2. Concepția despre literatură.....	77
II.3. Viață și scris: <i>Jurnal cu fața ascunsă</i>	81
III. PROZA SCURTĂ	92
III.1. Realismul magic.....	95
III.2. Teme predilecte. Receptare critică. Interpretări.....	103
IV. ROMANELE	114
IV.1. <i>Îngerul a strigat</i>	116
IV.2. <i>Frumoșii nebuni ai marilor orașe</i>	124
IV.3. <i>Scaunul singurătății</i>	131
IV.4. <i>Amantul Marii Doamne Dracula</i>	138
IV.4.1. Caractere introductive.....	139
IV.4.1. Frazeologie și argou.....	141
IV.5. <i>Asfințit de Europă, Răsărit de Asie</i>	147
V. DRAMATURGIA ȘI ACTIVITATEA CINEMATOGRAFICĂ	153
V.1. Teatru.....	153
V.2. Film.....	158
VI. PUBLICISTICA	170
VI.1. Cronici sportive, descrieri, reportaje.....	172

VI.2. Fănuș Neagu la <i>Luceafărul</i>	189
VI.3. Cartea cu prieteni – portrete.....	205
VII. O GEOGRAFIE LITERARĂ.....	212
VII.1. Spațiul prozei fănușiene.....	212
VII.2. Imaginea Dunării în proza scurtă.....	213
VIII. FĂNUȘ NEAGU ÎN CONTEXTUL GENERAȚIEI `60.....	224
VIII.1. Literatura anilor `60. Noua generație.....	225
VIII.2. Proza rurală saizecistă.....	231
VIII.2.1. Buiăceala eroilor fănușieni.....	233
VIII.2.2. Ștefan Bănuțescu și personajul demonic feminin.....	235
VIII.2.3. Nicolae Velea – dramele existențiale.....	237
VIII.2.4. D. R. Popescu – interacțiunea dintre tragic și grotesc.....	240
VIII.2.5. Concluzii.....	244
VIII.3. Fănuș Neagu în Dosarele Securității.....	244
VIII.4. Fănuș Neagu în cadrul istoriei literaturii române.....	255
CONCLUZII.....	257
BIBLIOGRAFIE.....	264
1. Bibliografie primară.....	264
2. Bibliografie generală.....	371
3. Webografie.....	374

REZUMAT

Fănuș Neagu a fost, este și va rămâne un reprezentant de seamă, nu doar al generației din care face parte, ci al literaturii române în totalitatea ei. Autor de romane, nuvele, povestiri, piese de teatru, scenarii de film, mii de tablete sportive și articole de publicistică, jurnal, dar și poezie, în opera lui realul este îmbinat cu irealul, iar cuvintele devin bijuterii în mâna unui maestru al metaforei. Pentru un om apreciat de-a lungul timpului și considerat unul dintre cei mai buni scriitori, trebuia să existe deja un studiu monografic amplu. Totuși, până în momentul de față nu a fost întreprinsă o cercetare sintetică și sistematică asupra activității literar-artistice, publicistice sau asupra biobibliografiei scriitorului. Deși există câteva studii pe această temă, niciunul nu aduce la un loc informații din multitudinea de puncte de interes ale cercetării. Ținând seama de cantitatea și calitatea operei fănușiene, o asemenea investigație presupune un demers îndelungat, și, chiar dacă studiul nostru are la bază o imensă documentare și investigație, există și vor exista mereu materiale pe care urmează să le supunem cercetării noastre viitoare.

Pentru un autor atât de apreciat de generația din care face parte, este important să fie încadrat corect în istoria literară, să fie apreciat la justa sa valoare în context istoric, pentru că s-a întâmplat și cu el ceea ce s-a petrecut cu numeroși scriitori ai generației '60: a intrat într-un con de umbră. Mai ales în ultimul deceniu, puțini au fost criticii care i-au mai dedicat câteva pagini, unele la aniversări, altele prin interviuri, din ce în ce mai puține după ce prozatorul a plecat dintre noi.

Alături de N. Breban, D.R. Popescu, Augustin Buzura, Sorin Titel, G. Bălăiță, Ștefan Bănuțescu și de ceilalți prozatori marcanți ai generației '60, Fănuș Neagu a fost martorul cenzurii propriiei creații, compromis pe care mai toți scriitorii epocii îl făceau pentru a putea continua să publice. Cu toate acestea, scriitorul a fost alăturat de către exegeții săi altor nume de prim-plan ale literaturii noastre, precum Marin Preda, Mihail Sadoveanu, Mateiu Caragiale, ori înaintașii săi direcți, Panait Istrati, Anton Pann, ba chiar Ion Creangă și I.L. Caragiale. Tocmai de aceea este foarte important (inclusiv pentru generația mai nouă) să se cunoască și să se înțeleagă în profunzime opera unui autor care, pentru a se retrage din istorie, și-a creat o lume imaginară, o lume în care putea deghiza, sub forma unor metafore unice, în vis și în povești croite după tipar folcloric, idealuri și valori umane actuale.

Există două concepții care se intersectează mereu atunci când este vorba despre încadrarea scrierilor lui Fănuș Neagu într-o anumită categorie. Matei Călinescu vorbea în 1970 despre „balcanismul” adoptat pe linia lui Anton Pann, precum și despre „prerafaelism”, urâtul

arghezian transformat în frumos, considerându-l pe autor un „voluptuos al stilului” care prin balcanism anunță un sfârșit al aceluiași balcanism. Cornel Regman îl situează pe Fănuș Neagu între Anton Pann și Ion Creangă, fiind modern și tradițional în același timp, dar realismul lui Caragiale își spune cuvântul atunci când criticul ajunge să vorbească despre „neseriozitatea” personajelor sale.

Eugen Simion îl numește pe Fănuș Neagu stilist în sensul „înalt” al termenului pentru că știa să transforme câmpia Brăilei într-o țară imaginară, într-o Balcanie utopică, încadrându-l pe autorul *Îngerului...* în realismul artistic și vizionar, fiind de părere că proza sa este a faptelor, dar cultivă în aceeași măsură elementul senzațional. Tot acesta este primul care vorbește despre *metafora fănușiană* și *stilul fănușian*. În viziunea criticului, stilul lui Fănuș Neagu încearcă să împace divergența fundamentală dintre limbaj și obiectul limbajului, aici putând identifica un conflict între conținutul narațiunii și arta relatării lui. Criticul observă că același stil metaforic se regăsește într-o specie lipsită de podoabe artistice până la Fănuș Neagu: cronică sportivă. Totodată, precizează că, în cazul scriitorului brăilean, dictonul lui Buffon privind stilul se poate verifica întocmai. Scriitorul creează un limbaj al său, subiectiv, individual, misterios, narațiune care devine prizoniera limbajului ei. Există, așadar, în concepția lui Eugen Simion, o interacțiune și o interdependență în scriitura fănușiană a realismului cu fabulosul, iar scriitorul creează un limbaj misterios, doar al lui, pentru că altfel conflictele acțiunii nu se pot înțelege. Astfel, prozatorul ar evolua între proza fantasticului și cea a tragicului, a observației exacte.

Acuzat de Monica Lovinescu că face exces de imaginație, prozatorul este în același timp considerat de aceasta risipitor al substanței epice, atribuind calități lirice scrierilor sale. Atribuirea unor astfel de calități, nu este cel mai denigrator lucru ce i se poate întâmpla unui prozator, însă, luând în considerare opiniile exegeților de-a lungul timpului, nu putem să fim de acord cu ideea potrivit căreia proza fănușiană este acaparată de excesul imaginației autorului ei. E ca și cum am spune că în afară de tablouri descriptive, care, fără doar și poate, sunt de-a dreptul spectaculoase, nu mai există altceva în creațiile lui Fănuș Neagu. Nu se poate vorbi despre acest lucru, însemnând o denigrare adusă întregii sale creații. O întreagă listă de autori ce publicaseră în perioada comunistă a fost introdusă în presa de specialitate, după revoluție, mulți fiind acuzați de susținătorii mișcării *est-etice* că făcuseră propagandă socialistă. Este absurd, mai ales pentru cei care cunosc sau au trăit în acele timpuri, să aducă atacuri atât de grave unor scriitori ca cei de talia reprezentanților generației '60. Mulți, totuși, încă și-au păstrat poziția și încearcă, pe motivul modernizării literaturii, a sincronizării ei, „să ștergă” o întreagă generație din istoria literaturii române. Așa cum s-a spus de multe ori, această privire extrinsecă a literaturii, acuzând opera pornind de la activitatea creatorului ei, este o modalitate frivolă de

debusolare. Fănuș Neagu a fost chiar unul dintre scriitorii ai căror opere fuseseră aspru criticate în presa vremii, tocmai pe considerentul că nu a urmat modelele impuse de politica partidului comunist. Evident, au existat și la el câteva șabloane pe care orice scriitor trebuia să le urmeze pentru a fi publicat, dar prozatorul brăilean a știut cum să se dezlipească de exagerările acelei perioade retrăgându-se într-un spațiu determinat, cel al câmpiei și al bălților, al Dunării și al Bărăganului, creându-și propria lume prin propriul limbaj. Nu reușește să se dezlipească total de istorie, dar prin atribuirea unor imagini și situații de-a dreptul fabuloase, personajele trăiesc, dominate de viziuni ancestrale, prezentul istoric. Să nu uităm că, dăm doar un simplu exemplu, într-un roman prea puțin evidențiat de critica și istoria literară, *Scaunul singurătății*, publicat înainte de '89, autorul, prin amalgamul de povestiri și descrieri, prin metafore și imagini socotite de o prețiozitate exagerată la acea vreme, redă fapte grave ale regimului comunist, dar și efectele negative ale acelor acțiuni, cum sunt colectivizarea forțată, declarațiile mincinoase, abuzul de putere.

Privind lumea cărții lui Fănuș Neagu din perspectivă istorică, reală, Nicolae Manolescu chiar aduce în discuție destinul tragic al unei comunități prinse între dezastre și bucurii, o lume peste care trece tăvălugul istoriei, o lume concretă, cea a smârcurilor și a noroaielor sub care se ascunde moartea, o lume cât se poate de reală. Da, este o lume reală, atât cât poate fi ea de reală în literatură, dar realismul operei fănușiene este, așa cum susține în repetate rânduri Viorel Coman, care a scris, într-un volum consistent dedicat autorului, despre magicul povestirilor lui Fănuș Neagu. Realitatea prozei sale este una magică, așa cum este de părere și exegetul amintit, iar dacă este să vorbim de realismul operei fănușiene, da, vorbim despre realism magic. Vom vedea pe parcursul tezei care sunt afinitățile prozei sale cu realismul magic, pentru că nu putem vorbi, nici măcar privind extrinsec lucrurile, de realism socialist sau de proză de propagandă comunistă, sub nicio formă.

Valeriu Cristea a văzut „calofilie, delir confuz, manierism” în povestiri, numite de acesta „poeme în proză”, pentru că ar fi nu numai exotice și poetice, ci și profund folclorice în sens magic. De aici s-a ajuns și la ideea de lume carnavalescă, așa cum este ea analizată în micro-monografia lui Marian Popa. Comparat adesea cu Sadoveanu, Panait Istrati, Zaharia Stancu și Marin Preda, alți critici asemuindu-l cu prozatorii americani, Fănuș Neagu și-a dezvoltat un stil propriu. Tendința de a-l compara cu prozatori ai generației sale a fost amplificată, mai ales în perioada comunistă, ceea ce poate părea destul de verosimil dacă ne gândim la câte compromisuri erau supuși scriitorii generației '60 spre a reuși să-și vadă creațiile publicate, chiar dacă de cele mai multe ori, în urma cenzurii, rămăneau incomplete sau erau mutilate în mod dramatic. Gabriel Dimisianu consideră că Fănuș Neagu este dedicat fabulosului și

proiecțiilor mitice, scoțând la iveală imaginea unei lumi care emană concretețe, totodată mistuindu-se în imaterialitate. Cornel Ungureanu vorbește și el despre lirismul prozelor fănușiene, comparându-l cu scriitorii latino-americani, datorită așa-ziselor „proze spectacol”, a folosirii realismului magic, a stilului aluziv și freneziei trăirilor, revărsărilor de poezie și a metaforei, într-un cuvânt tot ceea ce înseamnă scris baroc. Barocul reiese din ceea ce Edgar Papu numea „pompă de ceremonial” sub forma unui spectacol al vieții. Există studii mai ample care încadrează opera scriitorului în baroc, studii despre care vom vorbi pe parcursul acestei teze, la momentul oportun.

Critica și istoria literară a dat informații suficiente despre proza scurtă a lui Fănuș Neagu, însă doar atât cât să ne facem o idee de ansamblu despre ceea ce înseamnă explorarea unui univers și spațiu epic, fără a intra în detalii care ar duce spre o mai bună înțelegere a întregii sale opere. Nici nu ar putea fi posibil acest lucru, dacă ne gândim la numărul mare de „personaje” înglobate și prezentate în aceste vestigii. Rămâne în sarcina studiilor monografice să se ocupe de acest aspect. Ele există, dar nu au reușit să cuprindă o viață și o operă în adevăratul sens al cuvântului. Majoritatea cercetătorilor se ocupă doar de câteva aspecte ale creației fănușiene, dezvoltându-se o preferință pentru proza scurtă și cele două romane considerate reprezentative: *Îngerul a strigat* și *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*. S-a scris, așadar, despre culegerile de povestiri/nuvele *Ningea în Bărăgan*, *Somnul de la amiază* și *Vară buimacă*, mai puțin despre *Cărțile cu prieteni*, cronicile sportive și publicistică, iar despre dramaturgie s-a scris și mai puțin, cele mai multe articole fiind regăsite doar în presa vremii.

Eugen Simion este primul care observă că odată cu febra romanelor, autorii de proză scurtă au început și ei să cultive această specie la modă, fără să realizeze că astfel creațiile lor vor rămâne în umbră. Acest lucru s-a întâmplat și cu proza scurtă a lui Fănuș Neagu odată cu publicarea primului său roman. Au urmat apoi cronicile sportive, cronici considerate a fi un fel de creații literare, și ele atât de bogate în expresivitate artistică.

Andrei Grigor consideră că scrisul fănușian creează spații generoase de interferență a genurilor literare. În opinia sa, referindu-se la: *Scoica de lemn*, *Echipa de zgomote*, *Casa de la miezul nopții*, liricul vitalizează, în scrierile lui Fănuș Neagu, structurile epice, care se deschid, totodată, procedeele dramatice.

În *Dicționarul General al Literaturii Române*, Dumitru Micu vorbește și despre romanele *Scaunul singurătății* și *Amantul Mariei Doamne Dracula*, despre care nu s-a prea amintit în cărțile de istorie și critică literară, amintind de lirismul, pitorescul, orientalul și barocul care erup în epica lor. Sunt descrise aici și *Îngerul a strigat*, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*. *Fals tratat despre iubire*, alături de câteva scrieri de proză scurtă. De obicei, așa cum am

observat, din punct de vedere diacronic, s-a vorbit inițial despre proza scurtă, apoi s-a scris despre romane, dramaturgie, publicistică (aici ar intra în mare măsură cronicile sportive), mai puțin despre versurile prin care Fănuș Neagu mai zugrăvea, pe ici, pe acolo, lumea deloc primitoare (scrise, așa cum menționa autorul însuși, mai mult la bătrânețe).

În ceea ce privește compoziția prozei lui Fănuș Neagu, Nicolae Balotă vorbește despre un fel de „bui măceală”, ca principiu ce dirijează conduita personajelor. Marian Popa, în monografia sa, aduce în discuție fiecare detaliu ce ține de simbolistica faptelor, a numerelor, a numelor etc., din proza scurtă și din romane, fiind de părere că „nuvelistul”, așa cum îl numește cercetătorul pe Fănuș Neagu, și-ar fi conceput personajele ca pe niște prezențe fără trecut și fără viitor, niciunul dintre eroii săi nu ar poseda o biografie, aproape fiecare gest făcut de acestea ar semnifica ceva și orice obiect cu care interacționează ar spune ceva despre ele.

Referindu-se tot la personajele prozei scurte, Dumitru Micu le aseamănă cu eroii povestirilor lui C. Sandu-Aldea, Nicolae Dunăreanu și Panait Istrati, numindu-le „personaje crescute direct din pământ”. Viorel Coman, privind lumea prozei lui Fănuș Neagu prin prisma magicului, a fabulosului, redă o abordare tematică regăsită în povestiri.

Personajele au darul povestirii și acest lucru l-au observat toți criticii atunci când au vorbit despre compoziția operei lui Fănuș Neagu. Unii au vorbit despre povestirea în povestire după principiul teatrului în teatru (Cornel Ungureanu, Ion Rotaru etc.), alții au mers până în a considera romanele o grupare de povestiri spuse prin intermediul personajelor (Cornel Regman, Andrei Grigor etc.).

Critici precum Valeriu Cristea sau Andrei Grigor sesizează lirismul prozei fănușiene care este deopotrivă deschisă procedeelelor dramatice. Personajele au harul povestirii, trec prin întâmplări spectaculoase și știu să le nareze, sarcina naratorului fiind, astfel, mult ușurată. În același timp, limbajul personajelor constituie o modalitate de caracterizare. Acestea sunt creatoare de limbaj, ele monologhează, discută, ocărăsc, se ciondănesc.

Un alt tip de personaje sunt „prieteni” încadrați în *Cartea cu prieteni*, scriere despre care Cornel Ungureanu spune că ascunde, în arhitectura-i compozită, o ciudată patimă a risipirii, lumea este reală și fantastică, prietenii sunt acei eroi capabili să iasă prin istorii rarissime din viața de toate zilele într-un univers al miracolului perpetuu. Se spune, de asemenea, că Fănuș Neagu preferă un narator implicat în acțiune, un narator care atunci când nu este mulțumit de „spusele” personajelor sale, intervine și continuă povestea lor. Alți critici sunt de părere că naratorul nici nu ar avea prea mult de spus, tocmai pentru că povestea este relatată mereu prin intermediul personajelor.

Încadrarea în istoria literară pune în continuare probleme, unii cercetători îl situează pe Fănuș Neagu pe linia trasată de Sadoveanu, alții numărându-l printre reprezentanții generației '60, alții trecând ca adept al realismului vizionar, realism magic, balcanic, cu influențe baroce, alții modern, apropiat de scriitorii americani, în special de William Faulkner. Prin stilizarea realismului, prozatorul a creat texte ce aparțin realismului magic. Studiul nostru propune o serie de clarificări și rectificări, argumentând încadrarea prozatorului într-un anumit făgaș al istoriei noastre literare, evidențiind, de asemenea, influența sa asupra următoarelor generații de scriitori.

Este nevoie de o clarificare conceptuală care să soluționeze divergențele de ordin interpretativ dintre analiștii operei fănușiene cu privire la stil, viziune sau construcție narativă. Vom analiza fiecare părere în parte și vom stabili gradul de adevăr în funcție de analiza noastră, în raport, bineînțeles, cu celelalte opinii. Estimăm ca la finalul cercetării să putem propune argumente mai solide în favoarea uneia sau a alteia dintre interpretările existente și, totodată, atunci când contextul o reclamă, să propunem noi interpretări alternative.

Unul dintre cele mai importante obiective ale studiului nostru este să dovedească valoarea prozatorului brăilean, intrat într-un con de umbră odată cu trecerea timpului. Vom reliefa, în acest sens, stilul lui Fănuș Neagu, unul, așa cum a observat Eugen Simion când a vorbit despre „stilul fănușian”, inconfundabil, care trebuie apreciat la justa lui valoare. Prin stilizarea realismului, prozatorul a creat ceea ce azi numim realism magic. Nu se putea vorbi despre realism magic în anii comunismului, dar Fănuș Neagu a știut să scrie în acest mod, dovedind un curaj care trebuie apreciat până în zilele noastre. Printre hoși de cai, eroi răzbunători, petrecăreși etc., apar povești venite parcă din altă lume, „frumosul nebun” a reușit să introducă mitul, povești din folclor, imagini din vis, obiceiuri păgâne, secvențe religioase etc., acolo unde adevărul istoriei izbea.

Pentru că la ora actuală nu există un studiu monografic complet și complex (deși, desigur, recunoaștem importanța demersului făcut în acest sens de către Andrei Grigor, Marian Popa, Viorel Coman și A.C. Cofan), lucrarea noastră își propune o analiză și o sinteză asupra bio-bibliografiei lui Fănuș Neagu. Vom face o incursiune în viața prozatorului, plecând de la documentele existente, pe baza interviurilor și acțiunilor întreprinse de acesta de-a lungul timpului, a informațiilor din jurnale. Există relatări ale prietenilor, ale criticilor și istoricilor literari, detalii oferite de familia scriitorului, informații pe care noi le vom filtra și organiza astfel încât să atingem obiectivele propuse. Pe baza studiilor de până acum, având la îndemână creațiile artistice ale prozatorului, folosindu-ne de opiniile și relatările sale în interviurile date

de-a lungul timpului, vom analiza pe linie diacronică și sincronică opera lui Fănuș Neagu, fixând totodată în istoria literară valoarea incontestabilă a prozatorului.

Am ordonat informațiile despre viața și opera marelui prozator, pornind de la repere biografice întocmite pe baza interviurilor, publicațiilor, documentelor din arhive, jurnale, dar și informații obținute de la membrii familiei și cunoscuți. Am reușit să facem o incursiune în opera sa, analizând, în detaliu, pe rând, proza scurtă, romanele, dramaturgia, urmărind, totodată, informații cu privire la poetica lui Fănuș Neagu, pentru că este nevoie de o clarificare conceptuală care să soluționeze divergențele de ordin interpretativ și axiologic dintre analiștii operei sale, cu privire la stil, viziune sau construcție narativă. Am observat și interpretat, în acest sens, o multitudine de receptări critice, analizând gradul de adevăr în funcție de analiza noastră, cu referire la perioada în care aceste studii au fost scrise, pentru că au existat foarte multe influențe de ordin politic sau istoric, dar și polemic.

Interesul nostru nu este, însă, doar ordonarea unor informații, ci, într-o măsură mai amplă, acela de a pune în valoare rolul scriitorului în ansamblul generației '60, dar și influența sa asupra generațiilor ulterioare, rolul său în literatura română, modul în care opera sa a fost și este receptată, raportul dintre viziunea proprie asupra literaturii, mijloacele specifice de expresie și de reprezentare, dar mai ales, modul prin care limbajul devine artă în creația de lumi.

Obiectivele noastre au fost următoarele: o privire sintetică și analitică asupra vieții și operei lui Fănuș Neagu în integralitatea lor; încadrarea operei fănușiene în istoria literaturii române postbelice; fixarea valorii scrierilor sale (implicit discutarea statutului său canonic, de mare scriitor); rezolvarea anumitor controverse punctuale de interpretare a operei fănușiene. Urmărind obiectivele propuse am abordat și stadiul actual al cercetării, în special aspecte legate de raportul realism-balcanism, realism magic, balcanism și baroc, realism socialist, tradiționalism. Așa cum am observat, există mai multe concepții care se intersectează mereu când este vorba de încadrarea scrierilor fănușiene. Am demonstrat aici că într-o oarecare măsură acestea sunt în interacțiune și interdependență, cu excepția realismului socialist, acesta din urmă nu a fost adoptat de scriitor, reușind astfel să se dezlipească de literatura angajată și să dea dovadă de autenticitate, creându-și un stil propriu și original. Dominant este realismul magic, observat în special prin efectul de stilizare și lirism.

De asemenea, o altă abordare utilizată de noi aici este analiza operei fănușiene din perspectiva ierarhiei genurilor, demonstrând că romanele nu sunt, așa cum s-a spus, un grup de povestiri, iar Fănuș Neagu a reușit să ofere literaturii scrieri impresionante, unitare, fiind un reprezentant de seamă și al acestei specii. Publicistica sa, însă, despre care nu s-a scris aproape deloc, în special cronicile sportive, dar și textele dedicate prietenilor, este foarte bogată din

punct de vedere al expresivității artistice, tocmai de aceea am supus analizei noastre o serie de articole, observând valoarea lor stilistică. În ceea ce privește arta compoziției, sunt observate detalii ce țin de simbolistica faptelor, a numerelor, a numelor. Am observat în de aproape teme și motive predilecte, tipuri de personaje, utilizarea modurilor de expunere și altele.

Fănuș Neagu este unul dintre marii prozatori ai generației '60, iar perioada în care a creat și s-a afirmat a avut un impact deosebit asupra operei sale, tocmai de aceea am considerat că ar fi necesară o abordare sincronică și diacronică a textelor, analizându-le în contextul interacțiunii lor cu alte opere literare românești și universale. În această privință am utilizat două tipuri de naratologie, cea tematică, referitoare la analiza conținuturilor narative, și formală, care analizează discursul narativ, modul de reprezentare narativă, pentru că principala problemă, legată de receptare, a fost cea a organizării materialului epic, distincția dintre *mythos* și *logos*, tensiunea dintre limbaj și obiectul limbajului. Un stilist desăvârșit, scriitorul s-a impus în literatura română datorită îndemânării cu care plămădește materialul lingvistic românesc. De aceea, am întreprins o cercetare a mijloacelor de expresie specific fănușiene, în funcție de nivelurile limbii. Am adoptat, în acest sens, concepția stilistică a lui Tudor Vianu, conform căreia în faptele de expresie transpare atitudinea individuală a creatorului, înglobată în comunicarea generală, limbajul este animat de o intenție reflexivă și alta tranzitivă.

Opera lui Fănuș Neagu este demnă de apreciat, dar nu doar datorită calităților estetice sau tehnicii de realizare, ci și din perspectivă lingvistică. Lumea creată ca spectacol implică un raport profund, acela dintre individ și univers. Pe lângă cele amintite, am reușit să cercetăm textele sale din perspectiva poeziei imaginarului, pentru că prozatorul reușește mereu să aducă în arta sa aerul proaspăt al satului românesc, să redea și să înfrumusețeze tradiții, obiceiuri, abordând adesea motive folclorice și mitologice. Având la bază alte studii, dar și informațiile culese de noi, am analizat scrierile fănușiene și din perspectiva imaginarului artistic.

În ceea ce privește structura tezei noastre, ea cuprinde opt capitole. În primul capitol, *Cronologie. Repere biobibliografice*, am întreprins o investigație cronologică a principalelor etape din biografia lui Fănuș Neagu, precum spațiul în care a copilărit, mediul familial, locul și condițiile educației și instrucției școlare, preocupări, domenii de activitate și interes, locurile de muncă, rezultate relevante, distincții și premii, relații sociale, starea civilă, probleme de sănătate, viziunea asupra condiției omului și a vieții, publicații importante. Informațiile au fost preluate din interviuri acordate de scriitor de-a lungul timpului, din jurnale, din publicistică, din interviuri ale contemporanilor săi, de la cunoscuți și familie. Am întreprins, în această privință, diferite călătorii la Brăila și București, dar și la Grădiștea, pentru a aduna cât mai multe materiale, inclusiv o listă a arborelui genealogic, redactată de nepoata acestuia, muzeograf

Roxana Serea, care se ocupă de buna funcționare a casei memoriale. Tot la Brăila, un ajutor substanțial ne-a fost oferit de Viorel Coman (Mortu) care ne-a pus la îndemână informații și materiale ce ne-au ajutat foarte mult în cercetarea noastră, de asemenea, modelul ales pentru prezentarea bibliografiei de la finalul tezei se datorează modelului utilizat de acesta la cartea sa, o importantă antologie critică, *Drumuri în poveste...* (București, Editura Semne, 2007). Le mulțumim, în primul rând, soției scriitorului, Stela Neagu, și fiicei, Anita Neagu, pentru că ne-au acordat din timpul lor, oferindu-ne informații prețioase legate de viața personală a lui Fănuș Neagu, fotografii și documente.

În cel de-al doilea capitol, *Poetica lui Fănuș Neagu. Stil și viziune*, am analizat concepția despre literatură și viziunea poetică, dar și stilul scriitorului, pornind de la câteva studii deja existente despre stilul său, dar având la bază și propriile idei. Capitolul al treilea l-am dedicat prozei scurte. Am realizat o analiză din punct de vedere tematic, însă am încercat să demonstrăm și apartenența acesteia la realismul magic. Ceea ce am ținut neapărat să cercetăm aici a fost receptarea critică de-a lungul timpului. Pentru că punctul forte al prozatorului a fost întotdeauna considerat a fi proza scurtă, am reușit să observăm interpretările critice din perioada publicării volumelor de acest fel și să comparăm opiniile exegeților. Al patrulea capitol tratează cele cinci romane, *Îngerul a strigat*, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, *Scaunul singurătății*, *Amantul Marii Doamne Dracula* și *Asfințit de Europă, Răsărit de Asie*. Am discutat aici despre receptarea și interpretarea arhitecturii românești, analizând, în același timp, structura și conținutul universului epic, teme și motive predilecte, repere, controversate, proiecția politică a textelor, evoluția personajelor, conflicte, idei, metamorfoze. În capitolul al cincilea, *Dramaturgia și activitatea cinematografică*, se întrevede relația dintre epic și dramatic, am observat influențele și receptarea textelor dramatice, temele și motivele abordate, universul dramatic, personajele și limbajul. Fănuș Neagu a publicat cinci piese de teatru, însă două dintre ele au fost scrise în colaborare. Am discutat, în prima parte a acestui capitol, doar despre două dintre scrierile dramatice, pentru că despre ce-a de-a treia am scris în a doua parte, cea dedicată activității cinematografice, textul fiind scenariul unui film. Despre scenarii nu s-a prea discutat de-a lungul timpului, așa că am considerat că este necesar să abordăm fiecare text în parte, evident, în interacțiune cu ecranizările și impresiile unor regizori. Rezultatul cercetării acestor scenarii a fost demonstrarea că indiferent de influențele politice, chiar dacă multe au fost supuse cenzurii, în ele se observă amprenta scriitorului și câteva reprezintă opere de valoare ale cinematografului românesc.

Un capitol foarte consistent este cel dedicat publicisticii, care la rândul său ar putea constitui o cercetare amplă, o investigație din mai multe puncte de vedere este necesară,

dorindu-ne, în viitor, să o realizăm. Fănuș Neagu a publicat mii de articole: cronică sportivă, despre limba română, reportaje, texte literare și impresii de călătorie, articole ce au constituit părți din *Cartea cu prieteni*, părți din jurnale, interviuri etc. Am încercat să analizăm fiecare categorie, păstrând, totuși, o unitate. Prima parte a acestui capitol se numește *Cronici sportive, descrieri, reportaje*, cea de-a doua, *Fănuș Neagu la „Luceafărul”* și cea de-a treia, *Cartea cu prieteni – portrete*. În prima parte am ales să observăm câteva impresii ale criticilor, discutându-le și oprindu-ne asupra unui volum, *Întâmplări aiurea și călătorii oranj*, pe care l-am analizat îndeaproape. Am observat că autorul acestor tablete a știut cum să transforme o simplă întâmplare într-o istorisire magică. Textele volumului observat, și nu doar acestea, devin, din articole sportive sau amintiri de călătorie, pagini aproape literare. Dacă nu am știu că „personajul narator” este autorul, care a participat și a trăit cele redate, într-o mai mică sau mai mare măsură, am considera totul imaginație, ele putând constitui materiale de roman, dar sunt mai aproape de a fi părți ale unui jurnal de călătorie. Cea de-a doua parte a acestui capitol am dedicat-o activității scriitorului la o anumită revistă, alegând aici *Luceafărul*. Am ales această publicație, fiind una dintre cele mai influente ale timpului, cu un istoric legat de Școala de literatură frecventată de autor. Această parte ne-a luat, poate, cel mai mult din timpul acordat cercetării noastre, și are la bază studii întreprinse la Biblioteca Academiei Române, mulțumindu-le pe această cale, bibliotecarilor, pentru că ne-au pus mereu la dispoziție, rezervându-ne, de la o zi la alta, publicația. Am discutat despre articolele publicate de Fănuș Neagu, dar și despre el, ca autor, și scrierile sale. Ne-am aplecat și asupra contextului istoric și politic, de aceea am abordat texte publicate în perioada cuprinsă între anii 1958, anul apariției revistei, și 1972, pentru că după această perioadă textele au fost, iar, supuse politicii de partid, Fănuș Neagu încetând să mai publice aici în ritmul în care o făcuse înainte.

Cel de-al șaptelea capitol, *O geografie literară*, prezintă universul operei fănușiene, spațiul explorat, locurile situării acțiunii epice, butaforie, crearea unui spațiu imaginar, cu influențe mitologice, înzestrarea toposului real cu elemente imagine, restructurarea spațiului dunărean. Am observat predilecția scriitorului pentru spațiul Brăilei și al Bărăganului, pentru Dunăre și Grădiștea natală. În acest sens, am întocmit un studiu de caz, observând în câte povestiri, de exemplu, se face referire la Dunăre, analizând imaginea Dunării în proza scurtă, ipostazele acestui cuvânt în diferite texte și contexte. Ne-am rezumat aici doar la proza scurtă, dar în viitor ne dorim o abordare mai generală, pentru că marele fluviu este unul dintre cele mai reprezentative motive ale operei lui Fănuș Neagu. Pentru acesta, Dunărea este izvor de cunoaștere și întoarcere la copilărie, spațiul dunărean este un spațiu al magicului, al tuturor posibilităților.

În ultimul capitol, *Fănuș Neagu în contextul generației '60*, am făcut o comparație, prin care se pot observa diferențe și asemănări între textele autorului și cele ale altor prozatori ai generației sale. Am încercat să emitem câteva idei, de asemenea, în funcție de receptarea critică, influențele și impactul avut asupra altor prozatori, despre valoarea operelor fănușiene în contextul generației și în prezent. Am urmărit, având în vedere contextul istoric și politic al acestor ani, tipurile de scrieri, temele alese, contrastul dintre pretențiile ideologice și produsul finit, literatura de calitate, într-o epocă în care arta era supusă unei cenzuri sau, mai dur, creată pentru a „reeduca” masele. Mulți sunt înțeleși greșit din cauza perioadei de creației, iar acest lucru trebuie evidențiat, mai ales pentru că originalitatea și calitatea operelor prozatorilor șaizeciști, cei care au crescut, așa cum însuși Fănuș Neagu spunea, „în cultul clasicilor”, sunt evidente și trebuie apreciate. Prima parte a acestui capitol se numește tocmai *Literatura anilor '60. Noua generație*. Am ținut să discutăm aici despre perioada de aerisire politică, acea „liberalizare” a regimului și diminuare a strategiei implementării ideologiei comuniste în sfera literaturii, perioada 1965 – 1971, perioada în care s-au afirmat scriitorii acestei generații. Am ținut să facem și o trecere în revistă a istoricului URSS, pentru că sub egida sa au fost publicate o serie de reviste ale vremii. În cea de-a doua parte a acestui capitol am discutat despre creația de lumi și personaje în proza rurală șaizecistă, insistând asupra capacității și ingeniozității autorilor, care au folosit acest tip de scriere, de a jongla cu multitudinea clișeele impuse de regimul comunist, reușind, totodată, să construiască psihologii, creându-și și urmându-și stilul autentic. Pentru această comparație am ales să vorbim despre *Buimăceala eroilor fănușieni*, *Ștefan Bănușescu și personajul demonic feminin*, *Nicolae Velea – dramele existențiale* și *D. R. Popescu – interacțiunea dintre tragic și grotesc*. Având la bază studiul textelor acestor prozatori, am emis câteva concluzii prin care să reamintim rolul lui Fănuș Neagu în cadrul istoriei literaturii române, chiar dacă am reușit să discutăm despre acest lucru de fiecare dată când am analizat un text aparținând acestui mare scriitor al românilor. Nu au rămas nediscutate nici notele din Dosarele Securității, publicate de Serviciul Român de Informații în *Cartea Albă a Securității, Istorii Literare și Artistice, 1969-1989*.

În ceea ce privește conținutul tezei noastre, trebuie să adăugăm că există părți ale ei care au fost publicate de noi în diferite reviste, lucrări cu care am participat la conferințe naționale și internaționale, pe parcursul studiilor doctorale, ele fiind menționate în bibliografia de la final. Am scris articole despre trei dintre romanele fănușiene: *Îngerul a strigat*, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, *Amantul Marii Doamne Dracula*, despre imaginea Dunării în proza scurtă a lui Fănuș Neagu, despre realismul magic în povestirile sale și proza cu tematică rurală a generației

'60, dar și despre cele două volume de jurnal. Ele se regăsesc în conținutul lucrării, cu mici sau mari modificări.

Ne-am propus, prin teza noastră, *Fănuș Neagu – studiu monografic*, așa cum am stabilit încă din introducere, o privire sintetică și analitică asupra operei lui Fănuș Neagu în integralitatea ei, spre încadrarea scrierilor prozatorului într-o anumită perioadă istorică, fixarea valorii scrierilor sale în contextul istoriei literare și rezolvarea anumitor controverse de încadrare și situare ale acestora. Am realizat o analiză atentă a mijloacelor de expresie din textele ce au constituit subiectul studiului nostru, întreprinzând, de asemenea, o minuțioasă investigație cronologică a biografiei lui Fănuș Neagu, stabilind contribuția anumitor episoade biografice la formarea lui ca scriitor. Am analizat opera fănușiană din punct de vedere comparativ diacronic și sincron, stabilind raportul realism-stilizare, în încercarea de a rezolva tensiunea dintre opiniile critice de până acum, emiterea unor judecăți de valoare asupra expresivității creațiilor sale, demonstrând, totodată, rolul prozatorului în cadrul istoriei literaturii.

Bibliografie

A. Bibliografie primară

1. Neagu, Fănuș, *A doua carte cu prieteni. Poeme răsărite-n iarbă*, București, Editura Sport-Turism, 1985.
2. Neagu, Fănuș, *Amantul mării doamne Dracula, ne varietur*, București, Editura Academiei Române, 2010.
3. Neagu, Fănuș, *Asfințit de Europă, Răsărit de Asie*, București, Editura Semne, 2004.
4. Neagu, Fănuș, *Asfințit de Europă, Răsărit de Asie, ne varietur*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2012.
5. Neagu, Fănuș, *Caii albi din orașul București*, București, Editura Semne, 2007.
6. Neagu, Fănuș, *Cantonul părăsit*, București, Ed. a 2-a, Editura pentru Literatură, 1968.
7. Neagu, Fănuș, *Cartea cu prieteni*, București, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2009.
8. Neagu, Fănuș, *Cartea cu prieteni. Poeme răsărite-n iarbă*, București, Editura Sport-Turism, 1979.
9. Neagu, Fănuș, *Casa care se leagănă*, București, Editura Ion Creangă, 1971.
10. Neagu, Fănuș, *Casa de la miezul nopții*, București, Editura Expansion, 1994.
11. Neagu, Fănuș, *Cronici afurisite sau Poeme cântate aiurea*, București, Editura Sport-Turism, 1977.
12. Neagu, Fănuș, *Cronici de carnaval*, București, Editura Stadion, 1972.
13. Neagu, Fănuș, *Cronici de carnaval*, București, Editura Stadion, 1974.
14. Neagu, Fănuș, *Dincolo de nisipuri*, București, Editura Academiei Române, București, 2007.
15. Neagu, Fănuș, *Dincolo de nisipuri*, București, Editura Curtea Veche, 2011.
16. Neagu, Fănuș, *Dincolo de nisipuri*, București, Editura Semne, 2002.
17. Neagu, Fănuș, *Echipa de zgomote*, București, Editura Cartea Românească, 1971.
18. Neagu, Fănuș, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe - Fals tratat despre iubire*, București, Editura Eminescu, 1976.
19. Neagu, Fănuș, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2001.
20. Neagu, Fănuș, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, București, Editura Academiei Române, 2009.

21. Neagu, Fănuș, *Insomniile de mătase*, București, Editura Cartea Românească, 1981.
22. Neagu, Fănuș, *În văpaia lunii*, București, Editura Albatros, 1988.
23. Neagu, Fănuș, *Îngerul a strigat*, București, ne varietur, Editura Academiei Române, 2008.
24. Neagu, Fănuș, *Întâmplări aiurea și călătorii oranj*, București, Editura Sport-Turism, 1987.
25. Neagu, Fănuș, *Jurnal cu fața ascunsă*, București, Editura Semne, 2004.
26. Neagu, Fănuș, *Jurnal cu fața ascunsă*, vol. 2, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2013.
27. Neagu, Fănuș, *Ningea în Bărăgan*, București, Editura Tineretului, 1959.
28. Neagu, Fănuș, *Ningea în Bărăgan*, București, Regia autonomă *Monitorul Oficial*, 2002.
29. Neagu, Fănuș, *O corabie spre Bethleem*, București, Editura Cartea Românească, 1997.
30. Neagu, Fănuș, *Partida de pocher*, București, Editura Eminescu, 1994.
31. Neagu, Fănuș, *Pierdut în Balcania*, ne varietur, București, Editura Academiei Române, 2008.
32. Neagu, Fănuș, *Povestiri din drumul Brăilei*, București, Editura Eminescu, 1989.
33. Neagu, Fănuș, *Punți prăbușite*, București, Editura Semne, 2002.
34. Neagu, Fănuș, *Rapid nu oprește în găurile mici*, București, Editura Intact, 1999.
35. Neagu, Fănuș, *Scaunul singurătății*, București, ne varietur, Editura Academiei Române, 2010.
36. Neagu, Fănuș, *Scoica de lemn, Echipa de zgomote*, București, Editura Eminescu, 1981.
37. Neagu, Fănuș, *Somnul de la amiază*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960.
38. Neagu, Fănuș, *Vară buimacă*, București, Editura pentru Literatură, 1967.
39. Neagu, Fănuș, *Zeul ploii*, Chișinău, Editura Litera, 1997.

B. Bibliografie generală

1. Balotă, Nicolae, *Labirint*, București, Editura Eminescu, 1970.
2. Booth, W., *Retorica romanului*, București, Editura Univers, 1974.
3. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1982.
4. Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, București, Editura Univers, 1995.

5. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, traducere de Mircea Slăvescu, Laurențiu Zoicaș, Daniel Nicolescu, Iași, Editura Polirom, 2009.
6. Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, ed. a II-a, Iași, Editura Polirom, 1998.
7. Coteanu, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române - stil, stilistică, limbaj*, vol. I, București, Editura Academiei, 1973.
8. Crăciun, Victor (coord.), *Fănuș Neagu-70*, București, 2002.
9. Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, București, Editura Cartea Românească, 1970.
10. Dimisianu, Gabriel, *Nouă prozatori*, București, Editura Eminescu, 1977.
11. Dimisianu, Gabriel, *Oameni și cărți*, București, Editura Cartea Românească, 2008.
12. Dragomirescu, Gh. N., *Dicționarul figurilor de stil*, București, Editura Științifică, 1995.
13. Genette, Gerard, *Introducere în arhitectură*, București, Editura Univers, 1994.
14. Ghițulescu, Mircea, *Istoria literaturii române: dramaturgia*, Editura Academiei Române, 2007.
15. Grigor, Andrei, *Fănuș Neagu. Monografie*, Brașov, Editura Aula, 2001.
16. Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ed. a II-a, București, Editura Științifică, 1975.
17. Kayser, Wolfgang, *Opera literară*, București, Editura Univers, 1979.
18. Lodge, David, *Limbajul romanului*, București, Editura Univers, 1998.
19. Mancaș, Mihaela, *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Editura Științifică, București, 1991.
20. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
21. Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică*, vol. II: *Proza. Teatrul*, Brașov, Editura Aula, 2001.
22. Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, București, Editura Eminescu, 1973.
23. Martin, Mircea, *Generație și creație*, București, 1969.
24. Micu, Dumitru, *Periplu*, București, Editura Cartea românească, 1974.
25. Negoțescu, *Scriitori contemporani*, București, Editura Paralela 45, 2000.
26. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, Editura Fundației Pro, 2002.
27. Păunescu, Adrian, *Sub semnul întrebării*, București, Editura Cartea Românească, 1979.
28. Pop, Ion (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 1998-2001.

29. Popa, Marian, *Istoria literaturii de azi pe mâine*, vol. II, București, Editura Fundația Luceafărul, 2001.
30. Popa, Marian, *Viscolul și carnavalul*, București, Editura Eminescu, 1980.
31. Raicu, Lucian, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, Editura Cartea Românească, 1978.
32. Raicu, Lucian, *Structuri literare*, București, Editura Eminescu, 1973.
33. Regiman, Cornel, *Cică niște cronicari*, București, Editura Eminescu, 1970.
34. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. III, 1944-1984, București, Editura Minerva, 1987.
35. Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul General al Literaturii Române*, București, Editura Univers Enciclopedic, vol. I-VII, 2004- 2009.
36. Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul General al Literaturii Române*, București, Editura Univers Enciclopedic, vol. I-VII, 2004- 2009.
37. Simion, Eugen, *Fragmente critice III. Mit. Mitizare. Mistificare*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.
38. Simion, Eugen, *Moartea lui Mercuțio*, București, Editura Nemira, 1993.
39. Simion, Eugen, *Orientări în literatura contemporană*, București, Editura Pentru Literatură, 1965.
40. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I-IV, București, Editura Cartea Românească, 1974-1989.
41. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. I-IV, București, Editura Cartea Românească, 1974-1989.
42. Simion, Eugen, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, Editura Cartea Românească, 1985.
43. Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, București, Editura Univers, 1973.
44. Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană*, București, Editura Eminescu, 1995.
45. Ungureanu, Cornel, *Proza românească de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1985.
46. Ungureanu, Cornel, *Prozatori de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1973.
47. Wellek, R., Warren, A. *Teoria literaturii*, București, Editura Pentru Literatură Universală, 1967.
48. Zăciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel, *Dicționarul scriitorilor români*, vol. I-IV, București, Editura Fundației Culturale Românești/Albatros, 1995-2002.